

EU haluaa kartoittaa maanosan pilaantuneet maat systemaattisesti. Suomi toivoo direktiivin soveltamiseen joustoa.

EU edellyttää laajoja toimenpiteitä pilaantuneiden maiden kunnostamiseksi

EU:n valmisteilla oleva maaperänsuojelustrategia ja siihen liittyvä direktiiviehdotus edellyttävät pilaantuneiden maiden systemaattista kartoittamista ja kansallisen kunnostustrategian laatimista. Ehdotettujen toimenpiteiden toteuttaminen tietäisi paljon työtä ja suuria kustannuksia myös Suomelle.

TEKSTI ARJA-LEENA PAAVOLA,
KUVAT JUHA POHJOISAHO

Maaperänsuojelua koskevan puitedirektiiviehdotuksen merkitystä Suomelle on vaikeaa vielä täysin arvioida, sillä asian käsittely on yhä kesken.

”Erittäin todennäköistä kuitenkin on, että direktiivi tulee ja että sillä tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia lainsäädäntöön”, sanoo ylitarkastaja Anna-Maija Pajukallio ympäristöministeriöstä.

”Direktiiviehdotuksessa edellytetään, että maaperänsuojelu integroidaan muuhun lainsäädäntöön ja politiikkaan. Tavoitteena on maaperän huonontumisen ennaltaehkäisy.”

”Käytännössä edellytettäisiin myös kansallisia keinoja maaperän sulkemisen vähentämiseksi sekä esimerkiksi eroosiota, tiivistymistä, orgaanisen aineksen vähentymistä, suolaan-

tumista, maanvyörymiä ja mahdollisesti myös happamoitumista koskevien prioriteettialueiden määrittämistä ja toimenpiteiden laatimista näille alueille.”

Monessa muussa jäsenmaassa maaperän huonontumisen aiheuttamat ongelmat ovat vielä merkittävämpiä kuin Suomessa ja vaaditut toimet tulevat arvatenkin hyvin kalliiksi. Toisaalta esimerkiksi eroosion vähentämiseksi on syytä työskennellä ilman direktiiviäkin.

Direktiiviehdotuksessa esitetty pilaantuneiden alueiden kartoitus ei sinänsä ole uusi asia, ainoastaan esitetyn menettelyn yksityiskohtaisuus ja kunnianhimoisuus ovat aiemmasta poikkeavia. Komission esittämä systemaattinen lähestymistapa pilaantuneiden maiden kartoittamiseksi on herättänyt huolta monien jäsenmaiden keskuudessa. Ehdotuksen mukaan mahdolliset kohteet on tunnistettava pakollisen toimintaluettelon perusteella. Kemiallisen tutkimuksen jälkeen merkittävien osalta vaaditaan myös yksityiskohtainen riskinarviointi.

”Valitettavasti menettely on erittäin kankea”, Pajukallio huomauttaa.

Huoli orgaanisesta aineksesta

”Kyseessä on kuitenkin puitedirektiivi, joka antaa yleiset suuntaviivat. Prioriteettialueiden osalta ajatus joustavuudesta tulee toteutumaan melko hyvin. Alueet rajataan kansallisesti ja maat voivat omakohtaisesti valita riskin hyväksyttävyytensä. Jäsenmaat voivat myös pitkälti itse päättää toimenpideohjelmien konkreettisen sisällön.”

Suomen maaperässä on monia erityispiirteitä esimerkiksi Keski- ja Etelä-Eurooppaan verrattuna. Maamme merkittävä teollistuminen alkoi vasta toisen maailmansodan jälkeen, ja siksi pilaantuneet maa-alueet ovat meillä suhteellisen pieniä. Prioriteettialueita laadittaessa kohteena ovat olleet erityisesti maatalousmaat, joita Suomen pinta-alasta on vain alle 10 prosenttia.

Muun muassa orgaanisen aineksen vähentyminen maatalouskäytäntöjen takia on herättänyt huolta Euroopassa. Toisaalta soisessa Suomessa on eurooppalaisittain poikkeuksellisen paljon orgaanista ainesta.

”Orgaanisen aineksen vähenemistä koskevien prioriteettialueiden osalta olemmekin ihan eri tilanteessa kuin monet muut maat. Toisaalta Suomessa taas ei ole direktiiviehdotuksen tarkoitamaa suolaantumista tai maanvyöryongelmaa.”

Suomessa on jo voimassa useita säädöksiä, joissa käsitellään joko suoraan tai välillisesti maaperänsuojelua. Tällaisia ovat esimerkiksi ympäristönsuojelulaki tai kemikaalilaki. Säännökset ovat kuitenkin jakautuneet eri toimintoja koskeviin sektorilakeihin, eikä direktiiviehdotuksen edellyttämää kokonaisnäkemystä ole minkään lain nojalla suoraan esitettävissä. Ehdotus sisältää myös uusia määräyksiä viranomaisten tehtävistä. Direktiivin lopullisesta sisällöstä riippuu, onko täytäntöönpanoa varten aikanaan tarpeen säätää erillinen maaperänsuojelua koskeva säädös.

Prioriteettialueiden tunnistaminen ja kansallisten toimenpideohjelmien laatiminen edellyttävät viranomaisten ja tutkimuslaitosten yhteistyötä ja suuria voimavaroja. Maaperä- ja maanoskarttojen laadinta on parhaillaan käynnissä

ja karttojen arvioidaan olevan valtakunnallisesti kattavia vuonna 2008 tai 2009. Pilaantuneiden maiden kartoituksia on jo tehty valtaosassa EU-maita, mutta ne tuskin täyttävät direktiiviehdotuksen tiukat vaatimukset.

”Toivottavaa olisi, että direktiivi olisi nimensä mukaisesti puitedirektiivi. Erityisesti pilaantuneiden maiden osalta soveltamiseen pitäisi saada merkittävästi lisää joustoa. Tämä on Suomen kanta”, Pajukallio huomauttaa.

Hyviä ja kannatettavia periaatteita

Komission esittämän kartoituksen kustannuksiksi on arvioitu peräti 80–150 miljoonaa euroa. Vertailun vuoksi kannattaa mainita, että Suomen valtion määräraha pilaantuneiden maiden kunnostukseen on vain viisi miljoonaa euroa vuosittain.

”Strategian periaatteet ovat hyviä ja kannatettavia”, arvioi vanhempi suunnittelija Teija Haavisto Suomen ympäristökeskuksesta.

”Se taas, miten niitä on lähdetty toteuttamaan direktiiviehdotuksessa, ei ehkä kaikilta osin tue parhaalla mahdollisella tavalla tavoitteiden saavuttamista. Esimerkiksi maaperän pilaantumista koskevien vaatimuksien täyttämässä saattaa käydä niin, että resursseja kuluukin kohteiden kartoittamiseen, tutkimiseen ja riskinarviointiin varsinaisen kunnostamisen sijaan.”

Suomella on hyvät perusvalmiudet pilaantuneiden maiden kartoittamiseen uuden maaperän tilan tietojärjestelmän ansiosta. Tietojärjestelmää varten on jo kartoitettu alueella

harjoitetun toiminnan vuoksi selvittämistä tarvitsevia alueita, joissa ympäristölle haitallisia aineita on saattanut päästä maahan käsittelyn tai varastoinnin aikana. Pilaantumisen selvittämiseksi tarvitaan tarkempia tietoja alueella olleesta tai olevasta toiminnasta ja tarvittaessa otetaan maaperänäytteitä. Selvittämistä edellyttävät alueet, joilla on ollut teollista toimintaa tai jätteenkäsittelyä, niin myös esimerkiksi sahat ja kyllästämöt sekä ampumaradat.

Tietokannasta suurta hyötyä

Valtakunnalliseen maaperän tilan tietojärjestelmään on koottu tietoja noin 21 000 maa-alueesta, joiden maaperään on saattanut päästä haitallisia aineita tai jotka on tutkittu tai kunnostettu. Aikaisemmin alueellisten ympäristökeskusten ylläpitämien erillisten tietokantojen tai taulukoiden tiedot on koottu samaan tietojärjestelmään ja samalla tietoja on tarkistettu. Kartoitusta varten tietoja on kerätty ympäristöhallinnon tietojärjestelmistä ja viranomaisten arkistoista, vanhoista peruskartoista, ilmakuvista ja joskus myös haastatteleamalla kunnissa pitkään toimineita viranomaisia tai alueilla toimineiden yritysten vanhoja työntekijöitä. Jos alueella on tehty kunnostuksia, on niitä koskevat tiedot myös tallennettu järjestelmään.

Alueellisissa ympäristökeskuksissa tietojärjestelmä otettiin käyttöön vuoden 2007 alussa.

”Meneillään on kohdetietojen tarkistuskierros. Siihen liittyen tietojärjestelmään kuuluvien alueiden omistajille tiedotettiin asiasta kirjeitse.

Saadun palautteen käsittely on vielä kesken alueellisissa ympäristökeskuksissa”, Haavisto kertoo.

Tietojärjestelmä on pyritty rakentamaan käyttäjäystävälliseksi.

”Selainpohjainen tietojärjestelmä on osa valtion ympäristöhallinnon ympäristötietojärjestelmää ja se linkittyy muihin valtion ympäristöhallinnon tietojärjestelmiin kuten Asianhallintajärjestelmään, pohjavesien ja pintavesien tietojärjestelmiin. Valtion ympäristöhallinnossa kaikilla on katselu-oikeus tietojärjestelmän tietoihin ja rajatulla joukolla on tietojen ylläpito-oikeus.”

”Kunnissa ympäristö- ja rakennusviranomaiset sekä kaavoittajat ovat päässeet katsomaan tietojärjestelmän tietoja kevästä alkaen KuntaVahti-käyttöliittymän kautta. Tietojen katsomiseen käytetään KuntaVahtin käyttäjätunnusta ja salasanaa.”

Miten tietojärjestelmä saattaisi tulevaisuudessa auttaa EU-direktiivin vaatimusten täyttämässä?

”Täytyy muistaa, että toistaiseksi maaperän-suojelun puitedirektiivin vaatimukset ovat täsmennyttä. Ehdotuksessa kuitenkin vaaditaan muun muassa kartoittamaan ja kunnostamaan pilaantuneet alueet, laatimaan valtakunnallinen kunnostusstrategia ja raportoimaan toimista EU:lle.”

”Lisäksi direktiiviehdotuksen mukaan kiinteistön myynnin yhteydessä tulee myyjän tai ostajan selvittää, millaista toiminta-alueella on ollut ja tutkia maaperän tila. Kaikissa edellä mainituissa toimitissa voidaan hyödyntää Maaperän tilan tietojärjestelmän tietoja”, Haavisto toteaa.

Pilaantuneen maan aiheuttamat ongelmat ovat monessa maassa Suomea suurempia. Meilläkin on silti tehtävää.